

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Міщук Наталії Володимирівни

«Організаційно-економічне регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України»,
поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 –
економіка та управління національним господарством

1. Актуальність теми дослідження

Однією з необхідних умов інноваційного розвитку економіки України є формування сприятливого клімату для якісної підготовки молодих фахівців. Джерелами інтелектуального поштовху у XXI ст. виступають освіта та наука, а чинниками конкурентоспроможності – висококваліфікований персонал. Умови трансформаційного періоду вимагають від системи вищої освіти вирішення складних завдань, пов'язаних із інтелектуальним забезпеченням розвитку економіки і новітніх технологій, виходом на вищий рівень кваліфікаційного забезпечення. Особливого значення для підвищення ефективності прогнозування підготовки професіоналів набуває посилення гнучкості вищої освіти.

Сучасна ситуація вимагає від закладів вищої освіти швидкого реагування на потреби вітчизняної економіки, адаптації освітніх програм до європейських стандартів. Така інтеграція визначає низку спільних тенденцій, зокрема акцент на особистісно-орієнтовану модель освіти, освітню автономію, орієнтацію на розвиток рефлексивного мислення, інтегрованість, широке використання інформаційних технологій.

Якісна освіта є джерелом формування конкурентоспроможного молодого фахівця, а її спорідненість з ринком праці зумовлюють такі чинники: належність освіти до продуктивної сфери національної економіки через надання відповідних послуг, які за своєю внутрішньою природою зумовлюють корисний ефект; освіта продукує висококваліфіковані кадри та є своєрідним ресурсом для створення конкурентоспроможної продукції; освіта також формує інтелект людини, яка здатна творчо й оригінально мислити, приймати нестандартні рішення та бути готовою відповідати за їх виконання; освіта є осередком не лише освітніх, а й наукових, духовних та культурних цінностей, що збагачують інтелектуальну скарбницю кожної держави.

Загальна канцелярія
ЛНУ імені Івана Франка
Вхідний № 966
18. 10 2019

Водночас парадокс вітчизняної економіки полягає в тому, що Україна посідає лідерські позиції за рівнем освіченості та надзвичайно низькі – за якістю життя й конкурентоспроможністю вітчизняної продукції. Невисока активність інноваційних бізнес-процесів, падіння престижу освітньої і наукової діяльності, еміграції молоді та населення працездатного віку є чинниками, що негативно впливають на стан людського капіталу і посилюють процеси його деградації. Розроблення методичного інструментарію та науково-практичних рекомендацій щодо модернізації системи регулювання розвитку освіти, обґрунтування функціональних завдань удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку освітньої сфери актуалізують тему наукового дослідження.

З огляду на окреслені аргументи тема дисертаційної роботи Міщук Наталії Володимирівни «Організаційно-економічне регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України» є актуальною та своєчасною.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з державними та галузевими науковими програмами і темами

Актуальність теми дослідження підтверджується її зв'язком з прикладними держбюджетними темами «Математичні моделі та інформаційні технології в управлінні соціально-економічними процесами (державний реєстраційний номер 0108U009545) та «Інформаційно-аналітичні технології в управлінні соціально-економічними процесами» (державний реєстраційний номер 0116U001640) Львівського національного університету імені Івана Франка, в рамках яких автором проаналізовано динаміку економічної активності населення України, розроблено практичні рекомендації з питань регулювання розвитку вітчизняної освіти.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості й достовірності, сформульовані мета і завдання узгоджені з предметом та об'єктом дослідження.

Вірогідність отриманих у дисертаційній роботі результатів та їхня повнота засвідчується застосуванням широкого інструментарію теоретико-

методичного спрямування, опрацюванням значної кількості наукових джерел та масиву статистичної інформації й аналітичних даних на макрорівні.

Структурно та за обсягом дисертаційна робота є збалансованою, має логічну композицію і представлена комплексом теоретичних положень, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці в сучасних умовах господарювання.

Логіка дослідження, використання сукупності загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів дослідження, всі види апробації результатів наукової роботи, результати аналізу змісту дисертаційної роботи дають змогу зробити висновок про достатню аргументованість та достовірність положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи.

4. Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У дисертаційній роботі поглиблено теоретико-методичні підходи до формування організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти, проаналізовано залежність рівня економічної активності населення та рівня безробіття від тривалості навчання в Україні, обґрунтовано напрями модернізації системи регулювання розвитку освіти на засадах комплексного ризик-менеджменту для підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. Уся сукупність теоретико-методичних положень і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною, актуальністю та практичною затребуваністю і засвідчують конкретний особистий внесок автора у розвиток новітньої теорії управління відповідно до заявленої спеціальності.

Наукові результати дисертаційної роботи містять елементи наукової новизни. Зокрема, вагомим доробком здобувача є узагальнення й систематизація теоретичних підходів до тлумачення сутності таких понять, як «конкурентоспроможність людських ресурсів», «система конкурентоспроможності молоді на ринку», «організаційно-економічний механізм» тощо, а відтак представлення авторського розуміння їх контенту, що дало можливість поглибити теоретичні підвалини досліджуваної проблематики та побудували логіко-структурну композицію роботи в межах об'єкта дослідження.

Беззаперечною новизною дисертанта є проведення комплексного аналізу рівня розвитку освітнього потенціалу регіонів України за допомогою методів

нечіткої логіки, виконання кластеризації областей України, що дало змогу виявити позитивні тенденції у розвитку освітнього потенціалу за досліджуваній період 2010-2017 рр. та запропонувати стратегічні напрями організаційно-економічного регулювання розвитку освіти в Україні.

Заслуговує на увагу виконаний здобувачем порівняльний аналіз статистичних і прогнозованих значень показників кількості безробітних та запропонованих вакантних місць в освітній сфері, який продемонстрував наявність дисбалансу між попитом і пропозицією на ринку праці. Така ситуація є результатом низької ефективності механізмів регулювання попиту на працю і пропозиції праці та спричинена, з одного боку, недооцінюванням праці освітян з боку роботодавців, а з іншого, – зниженням престижності освітньої професії загалом. Ці тенденції посилюються системним виїздом молоді за кордон на навчання та/або працевлаштування.

Використання технології нейромережного прогнозування дало можливість дисертантові з урахуванням низького рівня структурованості вхідної інформації про предметну область розрахувати кількість безробітних та кількість вакансій за видами економічної діяльності. Це стало підґрунтям для розроблення заходів державної політики щодо розвитку системи прогнозування попиту і пропозиції робочої сили.

Суттєвими напрацюваннями автора у досліджуваній проблематиці є обґрунтування засад комплексної системи управління ризиками, зокрема побудова схеми організації ризик-менеджменту регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України, яка б враховувала фактори невизначеності та забезпечувала модернізацію, посилювала фінансову спроможність освітніх закладів, а також сприяла створенню сприятливих умов для задоволення потреб молоді в отриманні якісних освітніх послуг.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в наукових фахових виданнях

Результати дисертації, висновки та рекомендації відображені у вітчизняних та іноземних наукових виданнях, їх опубліковано у 22 наукових працях, зокрема у 8 статтях, що входять до наукових фахових видань України, з яких 5 індексуються у міжнародних наукометричних базах даних та 14 працях апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій становить 6,54 др. арк., із них 5,42 др. арк. належать особисто автору.

Ознайомлення з публікаціями дає змогу стверджувати, що в них висвітлені основні положення проведеного наукового дослідження, які були апробовані й отримали позитивну оцінку на науково-практичних заходах різних рівнів. Кількість опублікованих наукових праць за темою дисертаційної роботи та повнота відображення положень роботи у них відповідають чинним вимогам. Структура та зміст автореферату дисертації містить ідентичність основних положень, висновків і пропозицій дисертаційної роботи.

6. Значення дослідження для науки і практики, перспективи використання його результатів

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і методичних напрацювань, що в комплексі формують підґрунтя для розроблення та впровадження у практичну діяльність. Сформульовані у роботі науково-практичні рекомендації є обґрунтованими та знайшли практичне застосування у діяльності Департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації (пропозиції щодо регіональних програм розвитку освіти та програм зайнятості молоді) та відділу освіти Пустомитівської районної державної адміністрації (рекомендації до стратегії розвитку освіти у Пустомитівському районі Львівської області), що підтверджується відповідними документами.

Окремі теоретико-методичні результати дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема під час викладання дисциплін «Теорія прийняття рішень», «Інтелектуальні системи аналізу консолідованої інформації», «Технології менеджменту знань», «Електронне навчання та документообіг» (довідка № 1745-Н від 17.05.2019 р.).

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Відзначаючи достатньо високий рівень науково-теоретичного обґрунтування та переконливість теоретичних, аналітичних і методичних положень дисертації Міщук Наталії Володимирівни, змістовність і логіку викладення матеріалів дослідження, важливо звернути увагу на окремі дискусійні положення, зокрема:

1. Досліджуючи конкурентоспроможність молоді здобувач не позиціонує достатньо чітко, хто є головними конкурентами молоді, не пояснює, чому саме молодь має домінувати на ринку праці, як захистити інтереси представників

інших вікових категорій у конкурентній взаємодії, як забезпечити добросовісність відповідної конкуренції. Також не достатньо ґрунтовно досліджені можливості загострення внутрішньогрупової конкуренції серед представників молоді та взаємозв'язки конкурентоспроможності групи загалом й окремої особистості. Адже конкурентоспроможність групи можна досліджувати за її сильними або ж, навпаки, слабкими ознаками, чи за усередненими показниками.

2. Не обґрунтовано, які практичні наслідки випливають із висновку про те, що з кожними двома додатковими роками навчання рівень безробіття в Україні знижується приблизно на одиницю (с. 89). Адже тривалість навчання за певними програмами обмежена, а показники часових витрат на самоосвіту чи підвищення кваліфікації навряд чи відображені у показнику тривалості навчання, який до того ж є екстенсивним за своїм змістом. Також можливо, що кращі можливості працевлаштування стимулюють людей витратити більше часу на освіту, а відсутність таких можливостей дестимулює освітню активність і, відповідно, тривалість навчання, яка в такому разі виступатиме не факторною змінною, а результатом впливу інших чинників. З побудованої автором моделі не зовсім зрозуміло як «при необмеженому збільшенні часу навчання» рівень економічної активності прямує до максимальної величини (с. 89). Адже, якщо індивіди будуть лише вчитися й не працюватимуть, рівень економічної активності прямуватиме до нуля.

3. Важко погодитись з автором, що *закриття навчальних закладів* варто класифікувати як економічні втрати, так само, як і *непривабливість системи освіти для іноземних студентів* віднести до категорії політичних втрат (рис. 3.6., с.185). На нашу думку, рівень конкурентоспроможності освітньої сфери жодним чином не визначається кількістю закладів вищої освіти, адже світова практика підтверджує ефективність системи освіти як у випадку функціонування незначної кількості освітніх закладів (європейська практика), так і доволі розгалуженої мережі закладів освіти, зокрема дослідницьких (американський варіант). Найважливіше – це висока якість надаваних освітніх послуг з урахуванням найсучасніших вимог ринку праці та науково-прикладний характер освітніх програм. Стосовно іноземних студентів, можемо із впевненістю стверджувати, що вітчизняний ринок освітніх послуг є привабливим для молоді середньоазіатських та африканських країн, особливо у випадку викладання бакалаврських та магістерських освітніх програм англійською або французькою мовами. Для України сьогодні найгострішою

залишається проблема надмірної міграції інтелектуального капіталу за кордон, зокрема молоді та кваліфікованої робочої сили.

4. Потребує додаткової аргументації позиція автора про те, що «важливим напрямом реформування освітньої системи України є перехід на нову модель економічної діяльності закладів освіти, перетворюючи їх на *неприбуткові* установи...» (с. 194). Вважаємо, що сучасні заклади вищої освіти мають трансформуватися в освітньо-науково-бізнесові хаби, в яких комерціалізація наукових ідей і прикладний характер наукових знань повинні стати переважаючими, що, безумовно, зміцнить фінансовий стан освітніх закладів та дасть можливість розширити їхню фінансову автономію.

5. У підрозділі 3.2 «Основні напрями підвищення ефективності організаційно-економічного механізму регулювання розвитку освіти в Україні» значну частину матеріалу приділено висвітленню організаційно-правових засад розвитку освіти, зокрема аналізу Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Без зниження значущості роботи, на наш погляд, цей матеріал можна було подати у скороченому варіанті, натомість акцентувати більше уваги на питаннях удосконалення університетської структури для успішного регулювання обсягу студентського потоку в країні, створення системи безперервного навчання з метою підвищення кваліфікаційного рівня населення тощо.

6. Заслуговує на увагу рекомендація автора щодо розроблення нових підходів до фінансування освіти (с. 175), однак вона потребує більш глибокого розкриття, наприклад, з позицій реалізації ідей державно-приватного партнерства в освітніх і наукових проектах, а також ефектів від диверсифікації джерел фінансування освіти в сучасних умовах.

Проте вказані недоліки і зауваження не знижують наукової та практичної значущості положень дисертації, висновків і рекомендацій. Вивчення матеріалів дисертаційної роботи свідчить про пошуковий характер, творчий підхід автора до вирішення поставлених завдань.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертація Міщук Наталії Володимирівни є завершеним дослідженням. Робота містить всі необхідні елементи наукового аналізу, є результатом самостійно виконаного дослідження, в якому отримано нові науково-обґрунтовані результати, що мають важливе значення для вітчизняної

економічної науки та забезпечення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України.

Логіко-структурна побудова дисертаційної роботи демонструє оволодіння автором методологією та інструментарієм наукового дослідження, забезпечує доступність сприйняття викладеного матеріалу. Здобувачем проведено теоретичні узагальнення і подано нове бачення вирішення науково-практичної проблеми щодо удосконалення організаційно-економічного регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України. У результаті проведеного дослідження отримано нові науково обґрунтовані результати, які є реальним внеском автора у розвиток і поглиблення теорії управління.

За своїм змістом, актуальністю, повнотою вирішення поставлених завдань та практичним значенням дисертаційна робота **«Організаційно-економічне регулювання розвитку освіти в системі конкурентоспроможності молоді на ринку праці України»** відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами і доповненнями), а її автор – **Міщук Наталія Володимирівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

декан факультету управління та економічної безпеки
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
доктор економічних наук, доцент

Ірина РЕВАК

